The County and the Realm. Significations and Developments in the History of Romanian Administration

[Județul și ținutul. Semnificații și evoluții în istoria administrativă românească]

Teodor CÂRNAȚ¹,
Ana-Maria AMBROSĂ²

¹ Professor Ph.D., State University of Chișinău, Republic of Moldova.
E-mail: carnateo@yahoo.co.uk

² Lecturer Ph.D., ”Petre Andrei” University of Iași, Romania.
E-mail: ambrosaam@yahoo.com

Abstract: *Integrating both villages and towns, the longest-living territorial unit in the administrative history of the Romanian cultural area has been the county (județ), also known as a realm (ținut— in Medieval Moldova). Proving its usefulness as a unifying matrix after the Union of 1918, the county was the focus of two major administrative reforms in 1929 and 1938. The former created local ministerial directorates which were made up of several counties, by historical regions, and aimed to decentralise public services. The latter – implemented during the dictatorship of Charles II – abolished all counties and replaced them with larger territorial divisions, called realms; they were no longer meant to support decentralisation, but, on the contrary, the King’s authoritarian control over the administration, according to the fascist model.*

Keywords: *administration, local autonomy, county, realm.*

How to cite: Cârnaț, T., & Ambrosă, A.-M. (2021). The County and the Realm. Significations and Developments in the History of Romanian Administration. *Anuarul Universității “Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Drept, Științe Economice, Științe Politice*, 28, 73-82. <https://doi.org/10.18662/upalaw/67>

1. Introducere

Organizarea administrativ-teritorială a tuturor statelor moderne este rezultatul unor procese îndelungate de „așezarea în matcă” a unor populații, care au avut de rezolvat, în timp, varii probleme de adaptare la mediul natural, de transformare a acestuia prin activități cu finalitate economică, dar și a unor probleme de natură simbolică – religioasă, etno-lingvistică, culturală în sens larg. Elementele pe care le-am enumerat (și care nu epuizează în niciun caz lista determinativelor unei comunități teritoriale) au făcut ca, de-a lungul istoriei, să se poată observa cum se schimbă delimitările teritoriale ale viețuirii comunităților umane.

Dar cel mai important factor care a operat vreodată în materie de organizare a teritoriului a fost factorul politic: sub presiunile lui, mari comunități au ajuns să trăiască fie unite, fie despărțite artificial, să dezvolte relații pașnice de cooperare sau, dimpotrivă, raporturi de ostilitate. Puterea politică este elementul care împarte și desparte teritorii, cu populațiile lor cu tot, ținând cont uneori de evoluția lor naturală și istorică sau trecând alteori fără reținere peste realitățile istorice, în ideea de a le modifica prin forță. Puterea creează sau dizolvă provincii, comitate, landuri, regiuni, departamente, cantoane, județe, raioane etc.; ea creează state naționale unitare sau structuri federale, entități care exprimă voința de unitate sau, dimpotrivă, imperii care țin cu de-a sila laolaltă grupuri etnice, religioase, lingvistice etc. ce nu se suportă reciproc și care așteaptă momentul propice pentru a scăpa din chingile dominației.

Unde se situează România, din această perspectivă? Cum a evoluat ea, la scară istorică? Obișnuită cu paradoxurile, România a avut până nu demult un comisar european pentru dezvoltare regională, dar nu are nici acum o organizare administrativ-teritorială în care să se regăsească nivelul regional, așa cum se întâmplă în celelalte țări membre ale Uniunii Europene. În tradiția administrativă românească, unitatea teritorială cu cea mai lungă existență a fost și a rămas județul. Ce-i drept că, pentru scurtă vreme, au existat în România câteva unități integratoare numite „directorate ministeriale” (funcționând ca structuri de deconcentrare, în număr de șapte, între anii 1929-1931) și apoi „ținuturi” (în vremea dictaturii lui Carol al II-lea, între 1939 și 1940). Din anul 1950 și până în 1968, sub regimul comunist, s-a impus organizarea administrativ-teritorială bazată pe *regiuni* (în număr de 27 la început, apoi restrânse la un număr de 18) care aveau ca sub-diviziuni raioanele de inspirație sovietică. Apoi, tot regimul comunist (mai precis, „național-comunist” sau „ceaușist”), în politica sa de frondă față de Moscova, a reorganizat teritoriul potrivit tradițiilor de dinainte de al Doilea Război Mondial, revenindu-se astfel la *județe*.

În pregătirea aderării noastre la Uniunea Europeană, dar mai ales în deceniul de după aderare, a fost necesar să punem în discuție dezvoltarea capacității administrative, inclusiv în privința decupajelor teritoriale. Așa a apărut tema politică, juridică și tehnică totodată a regionalizării. Prin urmare, s-a ajuns la discutarea soartei județului în viitorul apropiat: mai rămâne el o structură administrativ-teritorială viabilă, sau va fi desființat, pentru a face loc pe scenă doar nivelului regional? Pentru a identifica cea mai bună cale a viitorului, se cuvine să înțelegem trecutul nostru administrativ; iar în cadrul acestuia, să cunoaștem semnificațiile și evoluțiile pe care le-au avut județul și ținutul.

2. Județul și ținutul, din Evul Mediu românesc, până la Marea Unire

În spațiul românesc, „mișcarea” istorică a organizării administrativ-teritoriale are o vechime de aproape o mie de ani, debutul ei putând fi plasat în Evul Mediu, prin secolele XII-XIII, când se structurează primele formațiuni statale. Elementul administrativ cel mai frecvent prezent în statele românești medievale și în România modernă a fost județul – o unitate teritorială bazată, în principiu, pe coeziunea naturală a spațiului locuit, pe o anumită unitate a vieții economice, dar și pe un numitor comun în materie de administrare a dreptății („judele”); de altfel, denumirea de județ vine de la latinescul *judicium*, care trimite la existența „scaunelor de judecată” (tot de la actul împărțirii dreptății derivă și termenul de ținut: locul în care se ține judecata).

Județele Țării Românești și ținuturile Moldovei sunt atestate documentar perioada întemeierii voievodatelor extracarpătice (Giurescu, 1973, p. 24). Prima mențiune a județului în Țara Românească datează din 3 octombrie 1385 (județul Jaleș), iar primul ținut din Moldova (Bacăul) a fost menționat în 1399 (Nistor, 2000, p. 73). Către finele secolului al XVI-lea, în hrisoavele românești apărea frecvent formula „satul X din județul Y”, semn că modul de organizare pe județe sau ținuturi era bine consolidat, atât în sens fiscal și de autoritate, cât și în mentalul colectiv – ca determinativ identitar.

Sub domniile fanariote, a crescut mult importanța județelor și a ținuturilor, întrucât ele au fost utilizate ca elemente ale modernizării și eficientizării guvernământului. În acest scop al eficientizării, reformatorii din Fanar au creat subdiviziuni administrative: în Moldova, ocoalele; în Muntenia, *plaiurile* (în cadrul județelor montane) și *plășile* (în cadrul județelor de deal și câmpie). În contrapartidă, s-a redus treptat numărul de ținuturi și de județe, în special ca urmare a pierderilor teritoriale: Bucovina, luată de Habsburgi în 1775, și Moldova dintre Prut și Nistru, luată de ruși în 1812.

În perioada „reglementară” (care durează de la intrarea în vigoare a Regulamentelor Organice, impuse de puterea protectoare rusească – 1 iulie 1831 în Țara Românească și 1 ianuarie 1832 în Moldova –, până în 1856, când Principatelor li se aplică Convenția de la Paris), s-au produs mai multe mișcări în materie de decupaje administrative. Numărul ținuturilor Moldovei a scăzut de la 16 la 13, prin desființarea ținuturilor Herța, Hârlău și Cârligătura; dar Conferința de pace de la Paris a atribuit Moldovei județele Cahul, Bolgrad și Ismail. În Principatul Valahiei, în 1845, au dispărut Județul de Baltă și vechiul județ Săcueni (sau Saac).

Unirea din 24 Ianuarie 1859 a însemnat începutul unor reforme, inclusiv în planul organizării administrative. *Legea pentru înființarea consiliilor județene nr. 396 din 2 aprilie 1864* a generalizat organizarea statului român în comune (rurale și urbane) conduse de primari aleși și în județe conduse de prefecți numiți de puterea executivă centrală; județele au fost divizate în *plăși*, conduse de către subprefecți (respectiv de pretori, după anul 1918).

Anul 1877 aduce proclamarea Independenței de stat a țării, la 9 Mai. Recunoașterea internațională a acesteia s-a produs în urma păcii de la Berlin (1878), care atribuie României provincia istorică Dobrogea, dar răpește, la cererea Rusiei țariste, cele 3 județe basarabene despre care am vorbit mai sus. Ținutul dintre Dunăre și Mare a fost împărțit în județele Tulcea și Constanța, prin *Legea pentru organizarea Dobrogei* (1880).

Câștigând al doilea război balcanic și impunându-și condițiile teritoriale la acordul de pace de la București (august 1913), România a înglobat sudul Dobrogei (aparținând până atunci Bulgariei), teritoriu denumit Cadrilater. La 1 aprilie 1914, *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi* înființează în Cadrilater județele Durostor și Caliacra.

În vara lui 1914, a început Primul Război Mondial. România a preferat neutralitatea până în 1916, apoi s-a implicat în conflict de partea Antantei, pentru a face posibilă recuperarea Transilvaniei și a Bucovinei, stăpânite de Imperiul austro-ungar. După un început înflăcărat, avansul armatei române s-a oprit; dar în scurtă vreme situația s-a agravat: nu numai că trupele noastre au fost respinse peste munți, dar sudul țării și Bucureștiul au căzut sub ocupație germană. Autoritățile centrale s-au văzut nevoite să se retragă la Iași, căci Moldova rămăsese singura zonă liberă din Regat; aici vor funcționa Parlamentul, Guvernul, Curtea de Casație și Justiție și Monarhia însăși. Nimeni nu-și imagina, la acel moment, că bastionul rezistenței naționale va deveni locul din care va începe un miraculos proces de unire a întregii națiuni, mai ales că Moldova însăși era tot mai amenințată militar după declanșarea revoluției bolșevice din Rusia și după semnarea păcii de la Brest-Litovsk, din 1917.

Abandonați de foștii aliați țariști și presați de armatele germane, românii nu mai visau la unire, ci căutau soluții pentru supraviețuirea statului. Pentru aceasta au recurs guvernării de la Iași la încheierea păcii separate cu Puterile Centrale, în aprilie 1918, acceptând ocupația militară și un imens rapt teritorial: o fâșie din zona de graniță cu Imperiul austro-ungar revenea acestuia; Cadrilaterul și o fâșie din sudul județului Constanța ajungeau sub administrare bulgărească; nordul Dobrogei – cu importante guri ale Dunării – urma să fie administrat în regim de condominiu de către Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia.

Cu un teritoriu drastic redus și cu riscul de a pierde chiar statalitatea însăși, România a trăit, totuși, o consolare istorică, venită dintr-un loc din care se aștepta prea puțin: Republica Democratică Moldovenească (proclamată independentă la 24 Ianuarie 1918) a decis să se unească cu Regatul României, la 27 martie/9 aprilie 1918. Apoi, ca într-un turbion de miracole, a doua parte a anului 1918 a schimbat radical raportul de forțe dintre cele două blocuri militare. Puterile Centrale au pierdut războiul, iar consecința imediată a fost prăbușirea a nu mai puțin de trei imperii: Reich-ul german, Austro-Ungaria și Imperiul otoman. După destrămarea monarhiei dualiste austro-ungare, fostul Mare Ducat al Bucovinei și-a anunțat unirea cu România (la 15/28 noiembrie 1918); în final, același lucru l-au făcut provinciile Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Sătmarului și Maramureșului (18 Noiembrie/1 Decembrie 1918).

3. Județe, directorate și ținuturi în România interbelică. Avatarurile unei descentralizări eșuate

După 1918, România s-a aflat într-o situație deosebit de complicată în privința ordinii administrative, comparativ cu toate celelalte state europene care se creaseră sau se reîntregiseră în baza principiului naționalităților. Astfel, în cazul României nu era vorba de un adaos teritorial minor, care să fie integrat în sistemul Vechiului Regat (de inspirație franceză), ci de o dublare efectivă a teritoriului, prin includerea unor provincii ale căror sisteme administrative aveau baze germanice sau rusești. Ca urmare, în intervalul 1918-1925 au existat ample dezbateri privind modul în care să se facă unificarea administrativă, ținându-se seama de mai multe aspecte: caracterul perimat al administrației Vechiului Regat (o administrație hipercentralizată, criticată chiar de „regățeni”), nevoia de a include în noua România elementele pozitive ale administrației provinciilor reunite (printre aceste elemente, cele mai importante fiind descentralizarea și autonomia locală, evidența cadastrală și a populației), dorința legitimă a politicienilor transilvăneni (mai cu seamă), basarabeni și bucovineni de a participa la sinteza noului model administrativ.

Până în momentul în care avea să se procedeze la o reformă așezată, autoritățile au realizat rapid un decupaj al întregului teritoriu al României Mari, decupaj bazat pe unitatea numită județ, și care va fi valabil până în 1925.

În 1925, *Legea administrativă* promovată de majoritatea liberală nu a adus schimbările necesare și dorite totodată de o mare parte a elitei politice. În fapt, au fost doar proclamate solemn principiile autonomiei și descentralizării, golindu-le însă de conținut (ministrul de interne și prefecții aveau practic deplinul control asupra consiliilor județene; administrația era politizată; minoritățile nu-și puteau folosi limba maternă în administrație). Centralismul real al acestei prime legi de unificare administrativă era justificat de nevoia depășirii „regionalismului”. În epocă, „regionalismul” eticheta atitudinile descentralizatoare manifestate în Transilvania, Basarabia și Bucovina, în raport cu voința guvernului de la București de a controla în manieră centralistă întregul teritoriu al României Mari și de a șterge acele diferențe pe care le considera dăunătoare unității naționale depline. Mulți intelectuali și oameni politici arătau că spiritul autonomist avusese un rol fundamental în menținerea identității naționale a românilor, câtă vreme provinciile unite la 1918 fuseseră sub stăpânire străină; când ele au revenit, însă, la patria mamă, a rămâne fidel tradițiilor organizaționale locale și a refuza unificarea administrativă rapidă reprezentau adevărate „culpe politice”.

Legea pentru unificarea administrativă nr. 95/1925 (1925), a împărțit teritoriul României în 71 de județe, ale căror limite respectau, în general, diviziunile celor 10 provincii istorice ale țării (Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, Bucovina, Basarabia, Moldova, Dobrogea, Muntenia și Oltenia). Județele aveau ca subdiviziuni plășile, alcătuite din orașe (între care, cele mai importante erau organizate ca municipii) și comune. Județele erau foarte numeroase și de dimensiuni diferite, reflectând tradițiile de administrare teritorială vechi de secole.

Ținând cont de numărul mare de județe și de faptul că centralismul se dovedea destul de dăunător, la 3 august 1929 a fost adoptată *Legea nr. 167/1929 pentru organizarea administrațiunii locale* (1929). Prin acel act normativ, erau înființate 7 directorate ministeriale, cu sediile la Timișoara, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Iași, București și Craiova. Acestea au fost desființate doi ani mai târziu, tendința regionalizării fiind astfel stopată. Dar cum s-a petrecut prima reformă a regionalizării din istoria României?

În anul 1928, național-țărăniștii ajung la guvernare, sub președinția transilvăneanului Iuliu Maniu, deținând și o majoritate zdrobitoare în legislativ (348 din cele 387 de mandate de la Cameră). Maniu a readus în discuție nevoia unei

reformă administrativă care să dea substanță atât unității statului, cât și vieții colectivităților locale. Pe data de 15 iulie 1929, majoritatea parlamentară, prin raportorul Petre Andrei (deputat și profesor universitar), prezintă coordonatele unei noi legi administrative, în următorii termeni: „În conformitate cu principiile constituționale, realizate după mult zbuluciu, poporul are dreptul să se conducă prin reprezentanții săi, să participe la întreaga viață de stat. Cu atât mai mult poporul are dreptul să se administreze. Și, desigur, cea mai bună administrație o pot face acei care își cunosc direct și imediat interesele. De aici decurge o consecință foarte naturală: autoadministrația. Dar aceasta e posibilă numai printr-o largă *descentralizare*. Descentralizarea a fost pentru mulți, mai ales la noi în țară, o formulă înspăimântătoare din cauza confuziei voite sau involuntare cu federalismul, cu atingerea unității statului (...). Deși acest principiu al descentralizării este înscris în Constituția noastră încă de la anul 1866, el nu a fost realizat până acum. Prea multă prudență sau prea mare teamă de manifestarea liberă a poporului au împiedicat pe guvernării din trecut de a înfăptui descentralizarea” (Andrei, 1996, pp. 121-122).

Reforma administrativă țărănistă susținută în Parlament de Petre Andrei pleca de la ideea că o lege a administrației nu trebuie să inventeze realități sociale, ci să pornească de la cele prezente, pentru a le face să funcționeze mai bine. În România vremii, o realitate socială fundamentală fusese ignorată de guvernele liberale: satul. Satul trebuie valorizat ca primă unitate de viață colectivă. Uniunea satelor învecinate, legate de interese consonante, dă naștere comunei; iar comunele se reunesc în județe. La rândul lor, acestea vor avea libertatea asocierii, în diferite formule, pentru satisfacerea intereselor interjudețene. Pentru a nu provoca neliniști pe tema unității statului, legea nu a mers până la crearea regiunilor. În schimb, a operat o modificare din perspectiva deconcentrării serviciilor publice ministeriale: „Descentralizarea și autonomia locală cer ca și organele puterii centrale să fie duse spre periferie, spre a simplifica birocrăția și a stabili o mai bună coordonare între administrațiile locale și organele puterii centrale” (Andrei, 1996, p. 123). În acest scop, noua lege administrativă a creat cele șapte directorate ministeriale – „organe de descentralizare a diferitelor departamente ministeriale”. Toate serviciile administrative aveau să funcționeze după principiul autonomiei și al descentralizării, fără a se neglija însă necesara tutelă administrativă, care garantează corecta gestionare a banului public. Un bun câștigat trebuia să fie și separarea clară a puterii executive de administrație, încercându-se astfel depolitizarea administrației publice și profesionalizarea ei.

În pledoariile din Parlament ale lui Petre Andrei, găsim în mod repetat apelul la justă organizare administrativă, în acord cu interesele colectivităților,

precum și ideea că cei care sunt în slujba statului – de la funcționari până la profesori – trebuie tratați cu respectul cuvenit, în funcție de importanța muncii lor. Susținându-i constant pe învățători și profesori, ca slujbași ai statului pe care mai toate guvernele i-au pus în inferioritate economică, Petre Andrei insistă asupra ideii că numai prin culturalizarea maselor se va ajunge la un nivel satisfăcător de viață publică, de bună administrare și de prosperitate a națiunii.

Unii istorici consideră că, în spatele principiilor clamate de inițiatorii Legii nr. 167/1929, s-ar fi ascuns motive politice de o mai mică „altitudine”: pur și simplu, fruntașii țărăniști care nu și-au găsit un loc în Guvern sau în Parlament au dorit să se creeze niște funcții înalte, de rang ministerial, pe care să le ocupe ei în capitalele directorale. Odată numiți în funcții, aceștia aveau să se intereseze mai mult de organizarea și câștigarea alegerilor parlamentare din 1930, decât de descentralizarea administrativă (Scurtu, 2011). Eșecul relativ al inițiativei de descentralizare avea să fie confirmat și de modificările numeroase de după promulgarea legii, apoi de abrogarea ei, la numai doi ani de valabilitate. Cum sugestiv aprecia Ioan Scurtu (2011), „o primă și spectaculoasă tentativă de creare a unei supraunități administrative a eșuat”!

Preocupările vizând organizarea administrativă a țării pe baze regionale au fost reluate în anul 1938, când regele Carol al II-lea a promulgat *Legea administrativă din 14 august*, care institua *ținutul* ca unitate administrativă de bază a României. Cele zece ținuturi înființate prin lege (Argeș, Dunărea de Jos, Jiu (Olt), Ținutul Marea (Mării), Mureșul (Alba Iulia), Nistru, Prut, Someș (Crișuri), Suceava, Ținutul Timiș), la care se adăuga Capitala, au fost decupate prin modificarea prevederilor constituționale de la 1923, care stipulau, la articolul 4, că teritoriul României este împărțit în județe. Constituția carlistă din februarie 1938 a lăsat organizarea administrativă la latitudinea legii ordinare; iar legea în cauză (promulgată prin Înaltul Decret Regal nr. 2919 din 13 august 1938 și publicată în Monitorul Oficial nr. 187, partea I, din 14 august) a definit ținutul ca unitate administrativ-teritorială cu personalitate juridică, eliminând județele tradiționale.

Dintr-o anumită perspectivă, este explicabilă preferința regelui pentru ținuturi, în condițiile apropierei „norilor negri” ai războiului și ale existenței pretențiilor revizioniste ale unor vecini precum Ungaria, Bulgaria sau URSS. Din unghiul vieții publice democratice, însă, ținutul a reprezentat un decupaj teritorial menit să pună în operă politica dictatorială a lui Carol al II-lea. Funcționarii implicați în gestionarea ținuturilor, recrutați preponderent din rândul armatei și ai Frontului

Renașterii Naționale (primul partid unic din istoria țării, creat de rege), au acționat după modelul fascismului italian și nicidecum în sensul autonomiei locale.

Istoria „ținuturilor regale” a fost scurtă și lipsită de glorie. La câteva zile după abdicarea lui Carol al II-lea (6 septembrie 1940), noul conducător al statului român, Generalul Ion Antonescu, a abrogat actul normativ dat de fostul suveran; România a revenit astfel la organizarea teritorială bazată pe județe (și pe subdiviziunile lor numite „plăși”).

4. Concluzii

Pe parcursul unui mileniu de istorie, în care au existat constant diferite forme de organizare politică românească (de la primele cnezate și voievodate, până la Regatul României Mari), unitatea administrativ-teritorială cu cea mai lungă existență a fost *județul* (exceptând, desigur *satul* – comunitatea antropologică de bază a românilor). Din vechime, județul (numit și „ținut”, în Principatul medieval al Moldovei) a reunit câteva zeci de colectivități locale (rurale și urbane) ce aveau elemente de coeziune naturală, economică și simbolică, dar mai ales o autoritate judecătorească comună (*judele*).

În epoca modernă, și în special după Marea Unire din 1918, organizarea teritorială bazată pe județ și-a demonstrat deopotrivă virtuțile și limitele. Virtuțile rezultau din ancorarea acestei unități administrative în tradiția istorică, precum și din rolul ei de „formulă” generală, unificatoare. Însă, în contextul menținerii tradițiilor politice centraliste, județul a rămas preponderent o matrice administrativă limitativă, din perspectiva gradului de autonomie locală. Ca urmare, în anul 1929 s-a adoptat prima lege prin care se instituiau șapte directorate ministeriale (aproximativ pe contururile regiunilor istorice ale țării), având drept scop deconcentrarea serviciilor publice. Directoratele (care nu eliminau județele) erau servicii ministeriale locale, cu statut de organe executive ale guvernului.

După numai doi ani, această deschidere către regionalizare și autonomie locală a fost blocată, revenindu-se la formula celor aproximativ 70 de județe, creionate în 1925. Dar în 1938, în vremea dictaturii carliste, județul va fi desființat ca unitate administrativ-teritorială dotată cu personalitate juridică, locul său fiind luat de ținut – o unitate mult mai mare ca suprafață, detașată pe cât posibil de contururile provinciilor istorice și folositoare politicii dictatoriale a regelui Carol al II-lea. Istoria ținuturilor regale se va încheia în toamna lui 1940, după abdicarea regelui, organizarea administrativă bazându-se din nou pe județe și plăși.

References

- Andrei, P. (1996). *Discursuri parlamentare (1929-1933)*. Editura Ankarom.
- Giurescu, D. C. (1973). *Țara Românească în secolele XIV și XV*. Editura Științifică.
- Nistor, I. S. (2000). *Comunași județul: Evoluția istorică; Factori ai civilizației românești unitare*. Editura Dacia.
- Parlamentul României. (1864). Legea nr. 396 din 31 martie 1864 pentru înființarea Consiliilor județene. *Monitorul Oficial* din 31 martie 1864.
<http://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/19575>
- Parlamentul României. (1880). Legea pentru organizarea Dobrogei. *Monitorul Oficial* nr. 57 din 9 martie 1880.
- Parlamentul României. (1925). Legea pentru unificarea administrativă nr. 95/1925. *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 128 din 14 iunie 1925.
<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/107203>
- Parlamentul României. (1929). Legea administrativă din 14 august 1938, promulgată prin Înalțul Decret Regal nr. 2919 din 13 august 1938. *Monitorul Oficial* nr. 187, partea I, din 14 august.
- Parlamentul României. (1929). Legea nr. 167/1929 pentru organizarea administrațiunii locale. *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 170 din 03 august 1929.
<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/168809>
- Scurtu, I. (2011). *Reorganizarea administrativ-teritorială, expresie a crizei economice și politice din România*. Ioanscurtu. <http://www.ioanscurtu.ro/reorganizarea-administrativ-teritoriala-expresie-a-crizei-economice-si-politice-din-romania/>